

Welke handelingsopties kiezen we?

Inventariseren

Welke handelingsopties zijn er?

- Welke handelingsopties zijn er voor onze gemeente om met dit gedrag om te gaan ('drie-sporen-beleid')?
- Welk beleid is er binnen mijn gemeente, andere gemeenten of op landelijk niveau om met dit gedrag om te gaan?
- Welke andere partijen kunnen meedenken over de juiste (en beschikbare) handelingsoptie(s)?

Evalueren

Welke handelingsopties zijn politiek of bestuurlijk aantrekkelijk en onaantrekkelijk?

- Hoe denken burgers in mijn gemeente over het gedrag en de handelingsopties?
- Hoe denken bestuurders in mijn gemeente over dit gedrag en welke handelingsopties hebben hun voorkeur?
- Hoe denken politieke partijen in de raad over dit gedrag en welke handelingsopties hebben hun voorkeur?

Kiezen

Welke handelingsoptie(s) kiezen we?

- Welke handelingsoptie(s) stellen we voor?
- Welke risico's brengt de handelingsoptie met zich mee (zoals onbedoelde neveneffecten)?

Handelingsopties

De antwoorden op de vragen in dit Afwegingskader helpen om te bepalen of gedrag problematisch is. Het is het vertrekpunt voor de volgende stap: kiezen hoe jouw gemeente hiermee wil omgaan. Moet de gemeente iets doen, en zo ja: wat? De vragen hieronder helpen bij deze keuze.

Afwegingskader problematisch gedrag

Vragen voor ambtenaren van gemeenten

Begrippen

Met **problematisch gedrag** bedoelen we gedrag dat binnen de grenzen van de wet valt maar dat onze democratische rechtsorde (op lange termijn) dreigt te ondermijnen. In dit Afwegingskader hebben we problematisch gedrag onderverdeeld in vijf soorten gedrag. Deze staan beschreven bij vraag 1.

Democratische rechtsorde verwijst naar een samenleving waarbij interacties tussen overheid en burgers en burgers onderling lopen volgens de principes, procedures en instituties van de democratische rechtsstaat. Denk bij relaties tussen burgers en overheid (de 'verticale' dimensie) aan het legaliteitsbeginsel, de scheiding der machten, grondrechtelijke waarborgen, etcetera. Onderlinge relaties tussen burgers (de 'horizontale' dimensie) gaat om een bepaalde manier van samenleven, zoals voldoende maatschappelijk vertrouwen, respect voor diversiteit, sociale cohesie, solidariteit, en

loyaliteit. Zonder deze democratische kernwaarden kan een democratische rechtsorde niet goed functioneren.

Grondrechten verwijst naar de klassieke grondrechten, zoals het recht op vrijheid van godsdienst en levensovertuiging, het recht op vrijheid van meningsuiting en het verbod op discriminatie op basis van ras, geslacht of godsdienst. Onder grondrechten vallen ook sociale grondrechten, zoals recht op onderwijs en medische verzorging.

Over dit afwegingskader

Dit Afwegingskader is gemaakt in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Het kader kwam tot stand in drie denksessies onder leiding van De Argumentenfabriek met experts van gemeenten, politie en ministeries van BZK, Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Justitie en Veiligheid. Dank aan alle sessiedeelnemers voor hun denkwerk.

Wat doe je als gemeente bij gedrag dat nog valt binnen de grenzen van de wet, maar mogelijk de democratische rechtsorde ondermijnt? Denk aan gebedshuizen die buitenlandse financiering ontvangen of actievoerders die burgers of raadsleden verstoren bij vergaderingen over azc's. De vragen in dit Afwegingskader helpen je om een oordeel te vormen over dit soort gedrag. Wat zie je feitelijk gebeuren? Wie zijn of worden

(mogelijk) de dupe van dit gedrag? En waar baseer je dat op? Antwoorden op deze en andere vragen uit dit kader helpen om scherp te krijgen of dit gedrag de democratische rechtsorde ondermijnt, waarom en hoe.

Dit kader gaat niet in op wát gemeenten precies kunnen doen tegen problematisch gedrag. Om je op weg te helpen bij deze volgende stap staan aan het eind van het kader een paar richtinggevende vragen.

Welke vragen kunnen gemeenten beantwoorden om te beoordelen of gedrag dat binnen de grenzen van de wet valt de democratische rechtsorde ondermijnt?

Instructie

Beantwoord zo veel mogelijk van de volgende vragen. Baseer je antwoorden op feiten en cijfers, en betrek waar mogelijk experts. Geef expliciet aan waar je een inschatting maakt of onzeker bent over je antwoord. Laat dit Afwegingskader door ten minste één collega uit een ander beleidsdomein of door iemand uit een andere organisatie invullen en vergelijk de resultaten.

Gedrag

Beschrijving

Om wat voor een type(n) problematisch gedrag lijkt het te gaan?

Toelichting: *Je kan meerdere gedragstypen aanvinken, omdat het meerdere activiteiten betreft of omdat de activiteit in meerdere opzichten problematisch lijkt.*

- Gedrag dat onverdraagzaamheid jegens anderen bevordert op basis van ras, geslacht, geloof, nationaliteit of overtuiging.
- Gedrag dat de grondrechtelijke rechten en vrijheden van anderen afwijst of in het geding brengt.
- Gedrag dat de legitimiteit van democratische instituties (zoals politie, rechterlijke macht of lokale overheid) afwijst.
- Gedrag dat het werk van ambtsdragers (zoals agenten, rechters of ambtenaren) afwijst of belemmert.
- Gedrag dat democratische processen (zoals raadsvergaderingen, rechtzaken of het publieke debat) afwijst of belemmert.

Beschrijf het gedrag zo gedetailleerd, feitelijk en neutraal mogelijk

Toelichting: *Stel je oordeel over het gedrag uit. Benoem de actor(en) en eventuele relaties met andere individuen, groepen en organisaties. Geef ook aan op welke termijn het gedrag zich afspeelt.*

.....

.....

.....

.....

.....

Op welke bronnen baseer je deze beschrijving?

Toelichting: *Denk aan informatie van politie of gemeenten, nieuwsberichten, onderzoek, of eigen waarneming.*

.....

.....

.....

.....

Patroon

Heeft deze of een andere actor zich eerder zo gedragen binnen jouw gemeente?

Ja, namelijk: .....

Nee, want: .....

Zijn er vergelijkbare gevallen bekend buiten jouw gemeente (in Nederland of in andere landen)?

Toelichting: *Geef ook aan wat de eventuele relatie is tussen de activiteiten in jouw gemeenten en de andere gevallen.*

Ja, namelijk: .....

Nee, want: .....

Intentie

Wat wil(len) de actor(en) bereiken met het gedrag?

Toelichting: *Geef aan op welke feiten je je baseert en maak eventuele aannames expliciet.*

.....

.....

.....

Druk

Zet(ten) de actor(en) anderen onder druk zodat zij het gewenste gedrag vertonen?

Toelichting: *Denk ook aan zachte vormen van druk, zoals groepsdruk, waardoor mensen in hun vrijheid beperkt worden. Geef ook aan wie precies druk uitoefent en maak je aannames expliciet.*

Ja, namelijk: .....

Nee, want: .....

Onbekend

Berichtgeving

Welke invloed heeft (sociale) media op het gedrag van de actor(en) en welke invloed heeft dit op de samenleving?

Toelichting: *Beschrijf zo feitelijk mogelijk welke media berichten over de actor(en), hun gedrag, en de effecten hiervan.*

.....

.....

.....

.....

Bereik

Gedupeerden

Wie ondervinden negatieve gevolgen van het gedrag, en op wat voor wijze?

Toelichting: *Denk aan mensen die zich minder vrij of veilig voelen, en denk aan zowel gevolgen op korte als op lange termijn. Geef indien mogelijk aan om hoeveel mensen het gaat, zowel binnen als buiten jouw gemeente.*

.....

.....

.....

Sympatisanten

Wie steunen het gedrag, en op wat voor wijze?

Toelichting: *Geef indien mogelijk aan hoe groot de steun is binnen én buiten de groep, en waarom mensen het gedrag steunen. Geef ook aan waarop je je antwoord baseert.*

.....

.....

.....

Beoordeling

Omschrijf zo concreet mogelijk óf, waarom en hoe het gedrag de democratische rechtsorde ondermijnt

Toelichting: *Geef aan wat volgens jou de impact van het gedrag is op de democratische rechtsorde.*

Geef ook aan op welke bronnen je je baseert. Probeer een onderscheid te maken tussen impact op korte en lange termijn. Neemt onverdraagzaamheid toe? Neemt de sociale cohesie af? Worden mensen geschaad in hun grondrechtelijke vrijheden? Daalt het vertrouwen in en effectiviteit van de overheid? Zijn mensen minder snel geneigd deel te nemen aan het publieke debat?

.....

.....

.....

.....

.....

Welke onzekerheden zitten er in je oordeel?

Toelichting: *Het beoordelen van gedrag is geen exacte wetenschap, maar een inschatting op basis van beperkte data waar ook je eigen achtergrond en voorkeuren in meewegen. Geef hier aan hoe zeker je bent van je oordeel. Hoe zwaar wegen je eigen voorkeuren? Hoe zou bijvoorbeeld een collega met een andere expertise deze vragen beantwoorden? Zouden je antwoorden verschillen voor vergelijkbaar gedrag van een andere (vergelijkbare) actor?*

.....

.....

.....

.....

Reflectie

Wat kun je doen om de onzekerheden in je antwoorden op de vragen in dit kader te verkleinen?

Toelichting: *Denk aan het zoeken van betere bronnen, gesprekken met betrokkenen, collega's, of externe experts.*

.....

.....

.....

.....

Welke gebeurtenissen buiten het gedrag van de actor(en) om kunnen het gedrag en de effecten hiervan versterken of verminderen?

Toelichting: *Denk aan waarschijnlijke gebeurtenissen die het gedrag en de ondermijnende effecten hiervan kunnen versnellen of versterken, én gebeurtenissen die het gedrag en de effecten kunnen vertragen of verminderen. Denk ook aan internationale ontwikkelingen.*

.....

.....

.....

.....